

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

28.8.2017

ΥΠΟΒΡΥΧΙΑ ΕΡΕΥΝΑ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ, 2017

Ολοκληρώθηκε πρόσφατα η δεύτερη φάση της διεπιστημονικής υποβρύχιας έρευνας στις ανατολικές ακτές της Σαλαμίνας, στο πλαίσιο τριετούς προγράμματος συνεργασίας (2016-2018), μεταξύ της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων (Ε.Ε.Α.) του ΥΠ.ΠΟ.Α. και του Ινστιτούτου Εναλίων Αρχαιολογικών Ερευνών (Ι.Ε.Ν.Α.Ε.), υπό την διεύθυνση της Δρος Αγγελικής Σίμωνι, Προϊσταμένης της Εφορείας, και του Γιάννου Γ. Λώλου, Καθηγητή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και Προέδρου του Ινστιτούτου, με την συμμετοχή του Εργαστηρίου Θαλάσσιας Γεωλογίας και Φυσικής Ωκεανογραφίας του Πανεπιστημίου Πατρών, υπό τον Καθηγητή Γιώργο Παπαθεοδώρου, με κύρια συνεργάτιδα την Αναπλ. Καθηγήτρια Μαρία Γεραγά.

Η δεύτερη ερευνητική περίοδος είχε διάρκεια ενός μηνός (19/6/2017-19/7/2017) και εξελίχθηκε, με εντατικούς ρυθμούς, σε θαλάσσια έκταση μείζονος ιστορικής σημασίας: α) στον Όρμο του Αμπελακίου, λιμένα της Κλασικής πόλης της Σαλαμίνας, υπό τον έλεγχο του Αθηναϊκού κράτους και κύριο χώρο συγκέντρωσης του ενωμένου Ελληνικού στόλου την παραμονή της ναυμαχίας του 480 π.Χ. και β) στην περιοχή στα βόρεια και ανοικτά της χερσονήσου της Κυνόσουρας, επί της οποίας εντοπίζονται τα σημαντικότερα μνημεία της Νίκης.

Α. Η υποβρύχια αρχαιολογική έρευνα

Με βάση των ενάλιο αρχαιολογικό χάρτη του Όρμου του Αμπελακίου, που εκπονήθηκε κατά την πρώτη έρευνα του 2016, μέσω αεροφωτογράφισης και φωτογραμμετρικής επεξεργασίας, συνεχίσθηκε η διερεύνηση καταβυθισμένων αρχιτεκτονικών υπολειμμάτων στην δυτική, και ιδιαίτερα στην βόρεια πλευρά του εσωτέρου τμήματος του Όρμου, που αποτελούσε τον εμπορικό και πολεμικό λιμένα της Σαλαμίνας κατά τους Κλασικούς, Ελληνιστικούς έως και τους Ρωμαϊκούς χρόνους.

Στην δυτική πλευρά, τεκμηριώθηκε η ύπαρξη ισχυρού τετράγωνου πύργου, από ογκώδεις λίθους (με πλευρά 7,70 μ.), συνδεδεμένου, προφανώς, με το ευρύτερο οχυρωτικό σύστημα της Κλασικής-Ελληνιστικής πόλης και του λιμένος της. Σημαντικό μέρος του συστήματος αυτού, υπό μορφήν μακρού τείχους (“βραχίονα”), μήκους 162 μ., με ακραίο κυκλικό αμυντικό πύργο, εντοπίσθηκε το 2016, μέσα στο νερό, στο βορειοδυτικό τμήμα του Όρμου.

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην υποβρύχια διερεύνηση στην βόρεια πλευρά του Όρμου, η οποία περιελάμβανε καθαρισμούς και τομές, σε περιοχή όπου ξεχωρίζει νεώτερος μώλος, μήκους 48 μ., κατασκευασμένος (προ του 1900) με αρχαίο οικοδομικό υλικό, από ένα ή και περισσότερα κτήρια.

Σε πολύ μικρή απόσταση από τον μώλο στα δυτικά, αποκαλύπτεται, καταποντισμένη σήμερα, σε βουρκώδες περιβάλλον, μεγάλη στιβαρή κατασκευή, από λιθόπλινθους, επιμελούς εμφάνισης, σε μήκος 13 μ. τουλάχιστον, στον άξονα Βορράς-Νότος, η οποία δείχνει να συνεχίζει προς τα βόρεια, ενώ στο νότιο άκρο της στρέφει, σε ορθή γωνία, προς τα ανατολικά, κάτω από τον νεώτερο μώλο. Πρόκειται, κατά πάσα πιθανότητα, για κρηπίδα (με εντοπισμένη ισχυρή θεμελίωση στο νότιο σκέλος της) κτηριακής κατασκευής δημόσιου χαρακτήρα.

Η μορφή του κρηπιδώματος, μαζί με τα άλλα αρχιτεκτονικά στοιχεία και τα κινητά ευρήματα, σε συνδυασμό με την εύρεση παλαιότερα (το 1882), σε άμεσα γειτονικό σημείο, μαρμάρινου βάθρου αγάλματος με αναθηματική επιγραφή (*I.G. II² 1955*), οδηγούν στην προκαταρκτική ερμηνεία του κτηρίου ως ναού ή στοάς, σε λειτουργία κατά την Υστερορωμαϊκή εποχή, ιδρυμένου πιθανώς σε παλαιότερους, Υστεροκλασικούς-Ελληνιστικούς χρόνους.

Στα σημαντικότερα ευρήματα, από το στρώμα καταστροφής, κυρίως από την ύστατη φάση λειτουργίας του κτηρίου (στον 3^ο αι. μ.Χ.) συγκαταλέγονται: Σπόνδυλος αράβδωτου κίονος και μαρμάρινα ευρήματα (θραύσματα βωμίσκου, στήλης, αγαλμάτων και σκευών), καθώς και τμήματα πήλινων Υστερορωμαϊκών λύχνων, γνωστών Αθηναϊκών καταστημάτων-βιοτεχνιών, και άλλων αγγείων.

Με βάση τα μέχρι τώρα ευρήματα, εκτιμάται ότι το αποκαλυπτόμενο κτήριο θα πρέπει να είναι ένα από τα τελευταία αρχαία δημόσια οικοδομήματα παρά τον λιμένα της πόλης της Σαλαμίνας, ενδεχομένως ένα από αυτά που είδε και αναφέρει στην Περιήγησή του ο Πausανίας (1.35.3, 1.36.1), κατά τον ύστερο 2^ο αι. μ.Χ.

Η ομάδα της υποβρύχιας έρευνας Σαλαμίνας περιελάμβανε, πέραν των Διευθυντών: τον αρχαιολόγο Ηλία Σπονδύλη, Επίτιμο Τμηματάρχη της Ε.Ε.Α. και Αντιπρόεδρο του Ι.Ε.Ν.Α.Ε., ως Υποδιευθυντή, τις αρχαιολόγους Δρα Χριστίνα Μαραμπέα και Μυρτώ Μιχάλη, Ειδ. Γραμματέα του Ι.Ε.Ν.Α.Ε., ως άμεσα υπεύθυνες για την εκτέλεση των εργασιών πεδίου, τον Νίκο Γκόλφη, ως τεχνικό υπεύθυνο, την συνεργάτιδα Άννα Νοτιά, την αρχιτέκτονα-μηχανικό Φωτεινή Βλαχάκη, την τοπογράφο Ελένη Διαμαντή και ομάδα πτυχιούχων (Σεμίραμι Σοφρά και Έφη Βαμβακά) και φοιτητών Αρχαιολογίας (Δημήτρη Συρμαλή και Κώστα Μερκούρη) του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Στο πλαίσιο της έρευνας, πολύτιμη συμβολή είχε ο αρχαιολόγος Χαράλαμπος Κριτζάς, ενώ σημαντική επιτόπια συνδρομή προσέφεραν ο Κώστας Τσιτλακίδης και οι αδελφές Ανθή και Ελένη Μπεκρή.

B. Η θαλάσσια γεωφυσική έρευνα

Οι συστηματικές θαλάσσιες γεωφυσικές έρευνες εκτελέστηκαν στον Όρμο του Αμπελακίου καθώς και βορείως και ανατολικά της Κυνόσουρας από το Εργαστήριο

Θαλάσσιας Γεωλογίας και Φυσικής Ωκεανογραφίας του Πανεπιστημίου Πατρών, σε συνέχεια των ερευνών της προηγούμενης ερευνητικής περιόδου (του Νοεμβρίου 2016). Ο σκοπός των ερευνών ήταν διττός, αφενός ο εντοπισμός της ακτογραμμής της Κλασικής περιόδου και η ανασύνθεση της παράκτιας παλαιογεωγραφίας της περιοχής και αφετέρου ο εντοπισμός στόχων πιθανής αρχαιολογικής σημασίας που “αναπαύονται” στην επιφάνεια του πυθμένα ή βρίσκονται θαμμένοι κάτω από αυτόν.

Για την ικανοποίηση του σκοπού των ερευνών μεταφέρθηκε στην περιοχή το μικρό ερευνητικό σκάφος του Εργαστηρίου, εξοπλισμένο με υπερσύγχρονο γεωφυσικό εξοπλισμό. Για τις έρευνες χρησιμοποιήθηκε ένας ηχοβολιστής πλευρικής σάρωσης (EG&G 272 TD) δύο συχνοτήτων, ένας τομογράφος υψηλής ευκρίνειας τύπου Chirp, ένα πολυδεσμικό βυθόμετρο Bathyswath για ρηχά περιβάλλοντα και ένας εξαιρετικής ευκρίνειας τομογράφος SES 2000 σχεδιασμένος για τον εντοπισμό θαμμένων στόχων σε ρηχά νερά. Ο τομογράφος αυτός προσφέρθηκε από την εταιρεία INOMAR αποκλειστικά για χρήση στο πρόγραμμα της Σαλαμίνας. Για την οπτική παρατήρηση του πυθμένα χρησιμοποιήθηκε σύστημα συρόμενης υποβρύχιας κάμερας.

Οι έρευνες, οι οποίες είναι οι πρώτες συστηματικές θαλάσσιες γεωφυσικές έρευνες στην περιοχή της Κυνόσουρας, έδωσαν πολύ μεγάλο όγκο ψηφιακών δεδομένων υψηλότατης ποιότητας, των οποίων η επεξεργασία αναμένεται να ρίξει φως στην παλαιογεωγραφική εξέλιξη της περιοχής και στον εντοπισμό στόχων αρχαιολογικής σημασίας. Στο πλαίσιο των ερευνών εντοπίστηκε ένας πολύ μεγάλος αριθμός στόχων θαμμένων κάτω από τις χαλαρές αμμοιούλες του πυθμένα του Όρμου του Αμπελακίου. Μία υποενότητα αυτών των στόχων (μερικές δεκάδες) εντοπίστηκε σε βάθος κάτω από τον πυθμένα, το οποίο πιθανώς ανταποκρίνεται στο στρώμα της Κλασικής περιόδου και της Ναυμαχίας. Η εκτίμηση του μεγέθους, του σχήματος και του υλικού αυτών των θαμμένων στόχων τους καθιστούν πολύ σημαντικούς και υποψήφιους για έλεγχο κατά την επόμενη ερευνητική περίοδο.

Στις έρευνες έλαβαν μέρος τα μέλη του Εργαστηρίου Θαλάσσιας Γεωλογίας και Φυσικής Ωκεανογραφίας του Πανεπιστημίου Πατρών, Γ. Παπαθεοδώρου, Καθηγητής, Μ. Γεραγά, Αν. Καθηγήτρια, Δ. Χριστοδούλου και Η. Φακίρης, Διδάκτορες-Επιστημονικοί συνεργάτες, Ν. Γεωργίου και Ξ. Δήμας, Υποψήφιοι διδάκτορες. Υποστήριξη προσέφεραν οι: Σ. Κορδέλλα, Υποψήφια διδάκτωρ, Κ. Βαζιουράκης, Γεωλόγος, Μ. Παπακωνσταντίνου, Περιβαλλοντολόγος (M.Sc.), ενώ φωτογραφική κάλυψη της αποστολής παρείχε ο αρχιτέκτων/φωτογράφος Π. Καρατζάς.

Εικ. 1. Σαλαμίς, Όρμος Αμπελακίου. Καταβυθισμένος τετράγωνος πύργος στην δυτική πλευρά του Όρμου: μέρος του οχυρωματικού συστήματος του λιμένος της Κλασικής-Ελληνιστικής Σαλαμίνας (φωτογραφία: Γ. Λώλος).

Fig. 1. Salamis, Bay of Ambelaki. Submerged square tower on the west side of the Bay, as part of the fortification system of the harbour of Classical-Hellenistic Salamis (photo by Y. Lolos).

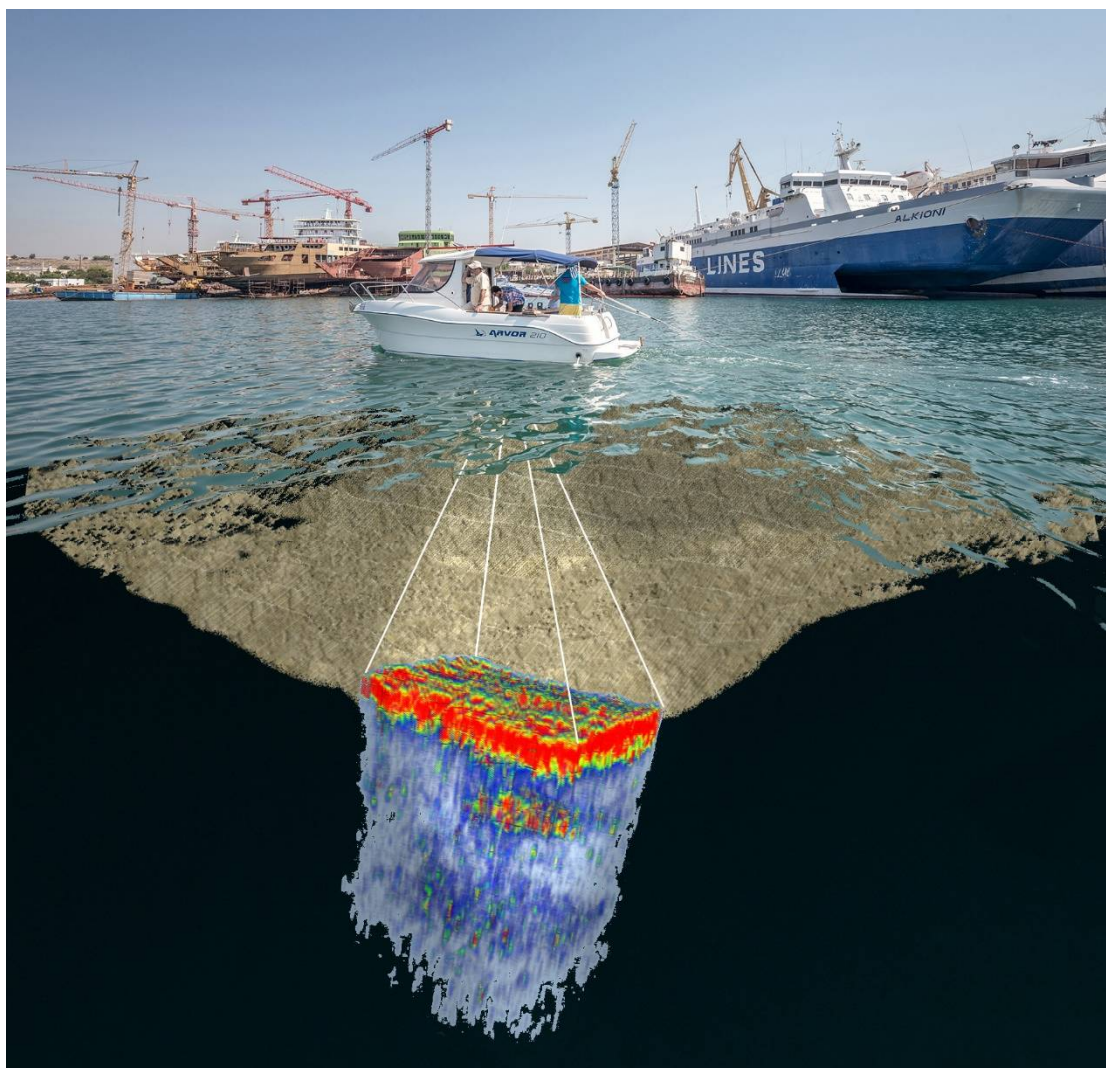
Εικ. 2. Σαλαμίς, Όρμος Αμπελακίου. Καταβυθισμένο τμήμα κρηπιδώματος μεγάλου δημόσιου οικοδομήματος (αριστερά) παρά τον λιμένα της αρχαίας πόλης της Σαλαμίνας, στην βόρεια πλευρά του Όρμου (φωτογραφία: Χρ. Μαραμπέα).

Fig. 2. Salamis, Bay of Ambelaki. Part of submerged foundation (krepis) of large public structure in the harbour-area of the ancient city of Salamis, on the north side of the Bay (photo by Chr. Marabea).

Εικ. 3. Σαλαμίς, Όρμος Αμπελακίου. Μαρμάρινα ευρήματα Ρωμαϊκών χρόνων, από την έρευνα του μεγάλου οικοδομήματος στην βόρεια πλευρά του Όρμου: θραύσματα βωμίσκου (αριστερά) και αγαλμάτων (φωτογραφία: Χρ. Μαραμπέα).

Fig. 3. Salamis, Bay of Ambelaki. Marble finds of Roman times, from the destruction layer of the large structure on the north side of the Bay: parts of an altar (left) and statues (photo by Chr. Marabea).

Εικ. 4. Σαλαμίς, Όρμος Αμπελακίου. Τρισδιάστατη αναπαράσταση του εντοπισμού ενός στόχου θαμμένου κάτω από τον πυθμένα του Όρμου (φωτογραφία Π. Καρατζάς, σύνθεση Ν. Γεωργίου).

Fig. 4. Salamis, Bay of Ambelaki. 3-D reconstruction of the location of a target buried in the sea-bed of the Bay (photo by P. Karatzas, creation by N. Georgiou).